

Wilhelm Dantine je, istina, evangelik odnosno luteran po krštenju, ali po svojim osjećajima, po svome teološkom istraživanju i radu on je naprosto kršćanin i kršćanski teolog. On je ekumenski usmjereni teolog. Predaje već preko deset godina na evangeličkom teološkom fakultetu u Beču kršćanski nazor na svijet. Njegova su predavanja uvijek dobro i savjesno pripravljena pa su zato uvijek privlačila mnogo slušatelja.

Knjiga se sastoji od dva dijela. Prvi dio sačinjavaju predavanja što ih je autor održao u zimskom semestru 1975./76. godine pod temom »Apokalyptik der Hoffnung« (Apokaliptika nadanja), a drugi dio sačinjavaju predavanja što ih je održao u ljetnom semestru 1976. godine pod temom »Aktion und Leiden« (djelovanje i trpljenje). Knjiga odatle nosi naslov »Hoffen, Handeln, Leiden« (nadanje, djelovanje, trpljenje). Predavanja su po svojoj naravi teološki znanstveni radovi, ali obrađuju pitanja suvremena čovjeka i od općeg su zanimanja pa zato svakome pristupačna. Zahvaćaju čovjeka u svim njegovim životnim sastavnicama. Autor u prvom dijelu obrađuje prijelomnicu između apokaliptičke katastrofe i kozmičke budućnosti, a u drugom dijelu promjene društva, politički angažman (zalaganje), terorizam, revoluciju i sl. Pisac pokušava svojim otvorenim, izravnim i za neteologe razumljivim jezikom razjasniti ove suvremene probleme koji spadaju među one probleme koji su pokretali već i mladu apostolsku Crkvu. Dantine je svojim razlaganjima unio mnogo svjetla u ono što danas suvremenog čovjeka muči.

Značajno je i to da je djelo zajedničko izdanje katoličke izdavačke kuće Herder u Beču i evangeličke izdavačke kuće Vandenhoeck & Ruprecht u Göttingenu. Već je to dokaz autorove obljubljenosti i ekumenizma.

Na kraju Eric Hultsch iznio je u opširnoj bibliografiji sav znanstveni rad W. Dantina.

Adalbert Rebić

KARL RAHNER, Toleranz in der Kirche. Freiheit und Manipulation in Gesellschaft und Kirche. Rückblick auf das Konzil. Herder Verlag, Freiburg-Basel-Wien 1976. Herderbücherei svezak 596. 126 strana.

U ovoj knjizi Karl Rahner poseže za veoma »vrućim« problemom pluralizma mišljenja u Crkvi koji je posljednjih godina, osobito poslije Drugog vatikanskog sabora, prouzročio žestoke diskusije unutar Crkve. Pošto se Crkva poslije Sabora otvorila, neizbježno su nastali neki sukobi. Crkva treba nadvladati te sukobe. Pisac smatra da u tom pogledu Crkva može mnogo učiti i od suvremenih društvenih ustanova.

Pisac u knjizi ističe kako je jedno od važnih preduvjeta da bi se moglo sukobe mirno preživjeti to da svi kršćani nauče poštivati druge koji drugačije misle. Bez tog »duha tolerancije« nije moguć put u budućnost.

Knjiga se sastoji od tri dijela, zapravo od tri Rahnerova predavanja: I. Toleranz in der Kirche (= tolerancija u Crkvi), II. Freiheit und Manipulation in Gesellschaft und Kirche (= sloboda i manipulacija u društvu i u Crkvi), i III. Rückblick auf das Konzil (= osvrt na Koncil). Od ova tri dijela prvi je najduži, zato po njemu knjiga nosi naslov.

U prvom dijelu pisac razlaže mnoge i različite situacije koje zahtijevaju toleranciju i sa strane onih koji u Crkvi imaju odgovorne službe i sa strane onih koji su po crkvenoj strukturi tima podvrgnuti. Tolerancija se u Crkvi traži i od onog koji je na čelu male ili veće zajednice (župe, biskupije, ili cijele Crkve) i od onog koji se u toj zajednici nalazi kao podređen službeniku Crkve. Tolerancija je stvarnost koja obuhvaća obe strane, i zakonodavce i izvršitelje zakona. Danas je svugdje u prvom redu naglasak stavljen na slobodu osobe pa to dakako vrijedi i za Crkvu. Ali potpunu slobodu u ovom vijeku zapravo ne možemo postići. Prema potpunoj slobodi težimo. Nju ćemo postići u eshatonu. Zato postoji mnogo stupnjeva, načina na koje se sloboda postiže. Isto

vrijedi i za problem manipulacije i slobode u Crkvi (drugi dio). U toj napetosti između manipulacije i slobode najveći je autoritet ljubav. Crkva je usmjerena budućnosti; ona je nužno u pokretu (prema eshatonu, prema vječnosti). Zato Crkva mora biti dinamična, prošlost pobijediti, u sadašnjosti raditi i budućnost graditi. U tome je Drugi vatikanski sabor bez sumnje Crkvi dao snažan podstrek.

A. R.

SEMINARIUM XXVIII (1976) br. 2, str. 199—518. Pastoralni priručnici.

Školski (misli se na visokoškolske) priručnici danas nisu u modi. Rijetko koji sveučilišni profesor ima odvažnosti da priredi za javnost zaokruženi udžbenik iz svoje struke. Uobičajilo se da više autora izda skupne tekstove ad instar manualium ili pak manje ili više debele leksikone, koji u nestavnom obliku pružaju najvažnije podatke iz određene grane znanosti. Postoje također i uske specijalističke monografije, ali su sintetički pregledi rijetkost. To važi kako za svjetovnu nastavu tako i za naš teološki studij.

Odakle suvremena odbojnost prema udžbenicima?

Mnogi su tome razlozi. U prvom je redu za to odgovorna prevelika specijalizacija svih znanstvenih disciplina. Polje istraživanja se toliko produbilo i usitnilo, a gradivo za učenje toliko proširilo, da ga jedan čovjek, pa bio on i najbolji stručnjak, jedva može obuhvatiti. Nije danas lako dati jednu sintezu niti uopće povezani sistem neke naučne cjeline. Brzi i nagli razvitak svih znanstvenih grana također otežava pisanje priručnika. Nakon godinu-dvije svaki je udžbenik donekle zastario. Teško je stoga steći sigurnost u vrednovanju najnovijih rezultata istraživanja, pa odatle i pomanjkanje odvažnosti u donošenju vlastitih sudova.

Mnogi se profesori ustručavaju sastavljati udžbenike i zbog neminovnih pomanjkanja što su vezana uz školske tekstove. Najčešći prigovor manualima je da sputa-

vaju inicijativu i slobodu predavača koji su na njih (na)vezani. Udžbenici na neki način dogmatiziraju i fiksiraju polučene rezultate na uštrb novih spoznaja i eksperimenata. Nisu u skladu s modernim pluralizmom u filozofiji i javnom životu. Kod studenata promiču memoriranje (»bubanje«) na štetu stvaralačkog rada i samostalnog razmišljanja. Da prebrzo zastaraju, već smo kazali.

Svi ti prigovori stoje ako udžbenike pišu nevješti auktori, ako ih tumače uskovidni profesori ili iz njih uče studenti »štreberi«. Naprotiv, znanstveno pouzdani, pedagoški usmjereni i na didaktički način sastavljeni priručnik ni u čemu ne sputava predavačevu inventivnost niti studentovu aktivnu angažiranost u studiju. U njemu — još više u samom predavanju, a naročito u seminarima — ima dovoljno mjesta i za pluralizam i za borbu mišljenja. Istina je da udžbenici brzo zastaraju, ali tu je predavač da ih ažurira, oživljuje i nadopunjuje.

O problemu suvremenih teoloških priručnika raspravlja 2. broj rimskog časopisa »Seminarium« iz g. 1976. Časopis izdaje Kongregacija za katolički odgoj, ima međunarodni značaj i pisan je na glavnim evropskim jezicima. Obično je svaki broj posvećen posebnoj temi iz svećeničkog odgoja ili katoličkog školstva. Spomenuti broj nosi podnaslov »Theologici libri manuales in praesenti rerum conditione«.

Uvodni članak je sastavio prefekt Kongregacije kardinal Garrone. Ostali pisci su Talijani, Nijemci, Francuzi, jedan Španjolac i jedan Čeh. Svi zastupaju tezu o potrebi i koristi teoloških udžbenika. Pozivaju se na pedagoške, psihološke, didaktičke i pastoralne razloge za nastavak stare manualističke tradicije, predešene za naše vrijeme. Oni ne prešućuju ni negativne strane školskih udžbenika (osobito Garrone, Schmaus, Agazzi), ali ukazuju i na njihovu potrebu, posebno danas u ovoj raširenoj vjerskoj konfuziji.

Kard. Garrone tretira problem udžbenika u njegovoj cjelini sa stanovišta teološkog studija. Direktor pedagoškog instituta katoličkog